

Toetsingsrapport van het
evaluatierapport (HELP) van de
Ruilverkaveling Rossum-Oost (Ov.)

30 november 1989

156-115

commissie voor de milieu-effectrapportage

Aan de Minister van Landbouw,
Natuurbeheer en Visserij
Ir. G.J.M. Braks
Postbus 20401
2500 EK 's-GRAVENHAGE

uw kenmerk
NMF/M-86-2360 en NMF/M-87-331

uw brief
28 juli 1986 en
28 januari 1987

ons kenmerk
U1068-89/Bu/ao/156-114

onderwerp

Toetsing HELP-rapport
Ruilverkaveling Rossum-Oost

utrecht,

30 november 1989

In Uw brief aan de Tweede Kamer van 4 november 1985 heeft U de Commissie voor de milieu-effectrapportage, in het kader van de evaluatie van de werkingssfeer van de m.e.r., een rol toebedeeld bij de toetsing van evaluatie-rapporten van bepaalde landinrichtingsprojecten. Hieruit voortvloeiend heeft de Commissie de taak een aantal evaluatierapporten van landinrichtingsprojecten te toetsen.

Als eerste project diende zich aan de Ruilverkaveling Melderslo (N-Limburg). Het toetsingsrapport van de Commissie is op 21 maart 1988 aan U aangeboden. Het tweede project was het ruilverkavelingsproject Rossum-Oost (Ov), waarvan het voorontwerp verschenen is in september 1988 en het bijbehorende evaluatierapport in juli 1988.

Hierbij bied ik U het resultaat aan van de toetsing van het evaluatierapport van het voorontwerp van de ruilverkaveling Rossum-Oost.

Conform Uw wens, uitgesproken in uw brief van 28 juli 1986 (bijlage 1), heeft de Commissie het HELP-rapport "inhoudelijk gezien in het licht van de criteria die daarvoor in het kader van de m.e.r. gelden". In de brief van de Directeur Natuur, Milieu en Faunabeheer van Uw ministerie van 28 januari 1987 (bijlage 2) werd verder onderstreept dat "bij de toetsing van de HELP-rapporten de werkwijze van de m.e.r.-procedure zoveel mogelijk wordt benaderd". Aan dit laatste uitgangspunt is bij de toetsing van het HELP-rapport Rossum-Oost bijzonder veel aandacht besteed. In overleg met de Landinrichtingsdienst werden, voorafgaande aan de opstelling van het voorontwerp en het HELP-rapport voor Rossum-Oost, door een werkgroep van de Commissie voor de m.e.r. aanbevelingen voor de inhoud van het HELP-rapport Rossum-Oost opgesteld. Dit is vergelijkbaar met een advies voor richtlijnen voor de inhoud van een milieu-effectrapport, zoals deze voorafgaand aan het opstellen van een milieu-effectrapport door de Commissie wordt uitgebracht. De aanbevelingen voor de inhoud (opgenomen als bijlage 4 bij dit rapport en U aangeboden bij brief van 21 maart 1988), zijn door de Landinrichtingsdienst bij het opstellen

Een deel van de opmerkingen van de Commissie over het HELP-rapport Rossum-Oost is terug te voeren op algemene verschillen tussen HELP en m.e.r., zoals bijvoorbeeld de uitwerking van alternatieven. Dit rapport bevat daarom een bijlage waarin algemene verschillen tussen HELP en m.e.r. zijn weergegeven. Deze notitie is gebaseerd op een vergelijkende literatuurstudie en op de ervaringen van de Commissie bij de toetsing van de HELP-rapporten van de ruilverkaveling Melderslo en de ruilverkaveling Rossum-Oost. Op grond van ervaringen met volgende projecten, zal deze notitie worden bijgesteld.

Een kopie van dit rapport is tevens verzonden aan de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, dhr. H. Alders, alsook aan de Evaluatiecommissie Wet algemene bepalingen milieuhygiëne en de directeur van de Landinrichtingsdienst, dhr. P. Slot.

Dr. H. Cohen,
voorzitter.

INHOUDSOPGAVE

		<u>Pagina</u>
1.	INLEIDING	1
2.	SAMENVATTING	3
3.	VORM EN PRESENTATIE	6
4.	DOEL EN BELANG	6
5.	DE VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN DE ALTERNATIEVEN	7
6.	TE NEMEN EN EERDER GENOMEN OVERHEIDSBESLUITEN	8
7.	BESTAANDE TOESTAND VAN HET MILIEU, ALSMEDE DE TE VERWACHTEN ONTWIKKELING VAN DAT MILIEU	9
8.	GEVOLGEN VOOR HET MILIEU	10
9.	VERGELIJKING VAN DE ALTERNATIEVEN	12
10.	OVERZICHT VAN LEEMTEN IN KENNIS EN INFORMATIE	13
11.	SAMENVATTING VAN HET HELP-RAPPORT	13

1. INLEIDING

De Commissie voor de milieu-effectrapportage is, in het kader van de evaluatie van de werkingssfeer van de m.e.r., in de gelegenheid gesteld haar beschouwingen kenbaar te maken over de evaluatierapporten (HELP-rapporten) van landinrichtingsprojecten in die gevallen dat

- een aanmerkelijk deel van het landinrichtingsgebied deel uitmaakt van een grote landschapseenheid dan wel van een van de meest belangrijke weidevogelgebieden;
- een aanmerkelijk deel van een grote landschapseenheid dan wel een van de meest belangrijke weidevogelgebieden is gelegen binnen het landinrichtingsgebied;
- binnen het landinrichtingsgebied een aanmerkelijke lengte van een van de meest waardevolle beekdalen dan wel beken voorkomt (zoals aangeduid op de kaarten 1, 2 en 4 van het Structuurschema Natuur- en Landschapsbehoud)¹].

De Commissie voor de m.e.r. moet de HELP-rapporten "inhoudelijk bezien in het licht van de criteria die daarvoor in het kader van de m.e.r. gelden" (bijlage 1). In de brief van de Directeur Natuur, Milieu en Faunabeheer van het Ministerie van Landbouw en Visserij van 28 januari 1987 (bijlage 2) wordt verder onderstreept dat "bij de toetsing van de HELP-rapporten de werkwijze van de m.e.r. procedure zoveel mogelijk wordt benaderd".

Een werkgroep van de Commissie voor de m.e.r. (hierna: de Commissie) heeft, onder voorzitterschap van dr. H. Cohen, aanbevelingen opgesteld voor de inhoud van het HELP-rapport voor de ruilverkaveling Rossum-Oost. De samenstelling van deze werkgroep treft U aan in bijlage 3 van dit rapport. De aanbevelingen (bijlage 4) zijn qua vorm en inhoud vergelijkbaar met richtlijnen voor de inhoud van een m.e.r. zoals deze op grond van art. 41n van de Wet algemene bepalingen milieuhygiëne worden opgesteld. De Landinrichtingsdienst heeft bij de opstelling van het evaluatierapport voor het voorontwerp-plan ruilverkaveling Rossum-Oost rekening gehouden met de aanbevelingen van de Commissie.

Het voorontwerp-plan Rossum-Oost werd in september 1988 gepubliceerd. Het bijbehorende evaluatierapport dateert van juli 1988.

De Commissie heeft op 26 oktober 1988 het voorontwerp-plan, het evaluatierapport en een "notitie naar aanleiding van de door de Commissie voor de milieu-effectrapportage opgestelde aanbevelingen voor de

---

1 Brief van de Minister van Landbouw en Visserij van 4 november 1985, Tweede Kamer, vergaderjaar 1985-1986, 16814, nr. 37; Structuurschema voor de Landinrichting, deel e: na parlementaire behandeling vastgestelde tekst, Tweede Kamer, vergaderjaar 1985-1986, 16600, nrs. 28-29, hoofdstuk 9.

2. **SAMENVATTING**

De Commissie voor de milieu-effectrapportage is gevraagd de evaluatierapporten (HELP-rapporten) van landinrichtingsprojecten inhoudelijk te bezien in het licht van de criteria die daarvoor in het kader van de m.e.r. gelden en bij de toetsing van de HELP-rapporten de werkwijze van de m.e.r.-procedure zoveel mogelijk te benaderen.

Een werkgroep van de Commissie voor de m.e.r. heeft aanbevelingen opgesteld voor de inhoud van het evaluatierapport van het voorontwerpplan ruilverkaveling Rossum-Oost. De Landinrichtingsdienst heeft bij de opstelling van dit HELP-rapport rekening gehouden met de aanbevelingen van de Commissie.

De Commissie heeft op 26 oktober 1988 het voorontwerpplan, het evaluatierapport en een "notitie naar aanleiding van de door de Commissie voor de milieu-effectrapportage opgestelde aanbevelingen voor de inhoud van het evaluatierapport van het voorontwerpplan ruilverkaveling Rossum-Oost" ontvangen. Daarnaast is naar aanleiding van vragen van de Commissie een aanvullende geohydrologische beschrijving opgesteld. De Commissie heeft deze vier documenten te zamen getoetst aan de aanbevelingen voor de inhoud. Zij komt daarbij tot de volgende opmerkingen:

Vorm en presentatie (hfdst. 3)

De gevolgen van de voorgenomen activiteit en de alternatieven zijn begrijpelijk gepresenteerd.

Doel en belang (hfdst. 4)

Uit het evaluatierapport komt duidelijk naar voren welke problemen er zijn op het gebied van de waterhuishouding. Problemen ten aanzien van landbouw, natuur en landschap komen onvoldoende wijze aan bod.

De planologische uitgangspunten uit het streekplan Twente worden voldoende in het plan besproken, maar zijn in de uitwerking van het plan nauwelijks terug te vinden. In het plan ontbreekt de schakel tussen de algemene beleidsdoelen, de ruimtelijke ordening en de uitvoeringsgerichte landinrichtingsmaatregelen.

Een toespitsing van doelstellingen naar deelgebieden is niet gemaakt.

De voorgenomen activiteit en alternatieven (hfdst. 5)

De beschrijving van de voorgenomen activiteit is duidelijk en goed verzorgd. Een overzicht van de te verwijderen elementen ontbreekt.

Uit het evaluatierapport blijkt een grote mate van onzekerheid over de aard en omvang van de maatregelen. Het evaluatierapport maakt onvoldoende duidelijk welke randvoorwaarden aanwezig zijn om deze onzekerheden te beperken.

De beschrijving van de autonome ontwikkeling is consequent. Alternatieven worden in feite niet geboden.

Dat het voorontwerpplan de beste bestaande beschermingsmogelijkheid biedt, wordt niet duidelijk gemaakt.

Samenvatting van het HELP-rapport (hfdst. 11)

Het evaluatierapport biedt een goede samenvatting, die echter onvoldoende ingaat op de in het evaluatierapport aangegeven beperkingen van de gepresenteerde evaluatie.

3. VORM EN PRESENTATIE

De gevolgen van de voorgenomen activiteit en de alternatieven zijn begrijpelijk gepresenteerd.

De kaart bij het voorontwerp-plan ziet er goed uit, bevat veel informatie, maar is niet eenvoudig te lezen. Een grotere schaal (bijv. 1:10.000) en een nog systematischer legenda (bijv. verschillende kleuren alleen voor verschillende type maatregelen en verschillen in lijn- en vlakonderbreking alleen voor het onderscheid naar 'aan te brengen, te handhaven' e.d.) had hierin verbetering kunnen brengen.

De afstemming tussen hoofdtekst en bijlagen en tabellen is goed.

4. DOEL EN BELANG

4.1 Probleemstelling

In de aanbevelingen voor de inhoud (nrs. 5 en 6) is gevraagd naar een beschrijving van de problemen in het gebied en welke daarvan nader zullen worden beschouwd en welke niet. Uit het evaluatierapport komt duidelijk naar voren welke problemen er zijn op het gebied van de waterhuishouding. Problemen ten aanzien van landbouw, natuur en landschap komen onvoldoende aan bod. Welke problemen in het gebied niet nader zullen worden beschouwd, komt uit het evaluatierapport niet goed naar voren.

In het plan is bij de bespreking van de knelpunten ook aangegeven welke planologische bepalingen gelden voor het ruilverkavelingsgebied. Hieruit blijkt dat het streekplan Twente een indeling bevat naar 4 typen landelijke gebieden. Voor ieder deelgebied gelden andere planologische afwegingen. Hieruit is af te leiden voor welke deelgebieden welke prioriteiten moeten gelden bij het aanpakken van de problemen in het gebied. Het rapport geeft hierover geen uitsluitsel.

4.2 Doelstelling

Het belang van de ontwikkelingen in E.G.-verband voor de landbouw, en in het verlengde daarvan voor het milieu, wordt in het HELP-rapport onderkend. Dat vervolgens volstaan wordt met een weergave van het bestaande beleid, is niet bevredigend, aangezien duidelijk is dat ingrijpende beslissingen genomen zullen gaan worden. Het is gewenst dat het project in de context van de thans aan de gang zijnde ontwikkelingen beoordeeld kan worden. Zonder dat er gespeculeerd hoeft te worden was het mogelijk geweest schetsmatig aan te geven voor welke onderwerpen momenteel besluitvorming wordt voorbereid.

Ook het streekplan Twente geeft belangrijke uitgangspunten voor de doelstellingen voor de ruilverkaveling. In het voorontwerp-plan wordt op de pagina's 16 t/m 18 ruim aandacht besteed aan de planologische

vast voor de op de kaart aangegeven voorzieningen; dit geeft geen houvast voor de tussenliggende gebieden, waar toetsingscriteria voor inrichting en toedeling ontbreken.

De beschrijving van de autonome ontwikkeling is consequent.

In de beschrijving van de ontwikkeling met landinrichting is aangegeven dat 92 ha reservaatgebied en 22 ha beheersgebied, in totaal 114 ha, aangewezen wordt in het kader van de relatienota. In de autonome ontwikkeling wordt 140 ha relatienotagebied aangewezen. Een nadere toelichting op dit verschil is gewenst.

Alternatieven worden in feite niet geboden. De drie varianten voor de waterbeheersingsmaatregelen worden niet in het evaluatierapport besproken, met de overweging (zie notitie naar aanleiding van de aanbevelingen) dat het beheersvarianten betreft, waarvoor niet de landinrichtingsdienst, maar de beherende instantie verantwoordelijk is. Dit lijkt de Commissie een onzeker uitgangspunt voor het uitvoeren van een dusdanig omvangrijk natuurregeneratieproject.

Dat het voorontwerpplan de beste bestaande beschermingsmogelijkheid biedt, zoals de notitie naar aanleiding van de aanbevelingen vermeldt, wordt niet duidelijk gemaakt. Aanvullend onderzoek is nodig, om hierover duidelijkheid te verkrijgen.

6. TE NEMEN EN EERDER GENOMEN OVERHEIDSBESLUITEN

In de rapportage worden diverse aanzetten gegeven voor een goede presentatie van de procedure. Niet op alle punten bestaat echter eenheid tussen de beschrijving van de wettelijke eisen en het gekozen planvormingsproces. Door de ingewikkeldheid van de Landinrichtingswet met alle terugverwijzingen en vernummeringen is behoefte aan een duidelijk en volledig overzicht van de procedure.

Overigens wordt aan diverse overheidsbesluiten en beleidsvoornemens voldoende aandacht besteed, hoewel de uitwerking van de planologische bepalingen uit het vigerende streekplan te wensen over laat.

De ruilverkaveling strekt tot inrichting van het gebied overeenkomstig zijn functies. De algehele zorg voor het gebied komt mede tot uitdrukking in de besluitvorming die hier enerzijds aan vooraf gaat en anderzijds erop volgt. Om tot een bevredigend resultaat te komen, moeten deze besluiten goed op elkaar worden afgestemd. Dit geldt onder meer voor de waterhuishouding in Rossum-Oost, die van wezenlijke betekenis is voor de kwaliteit van het milieu in het broekbosgebied. Omdat het gaat om de kwantiteit en kwaliteit van zowel oppervlaktewater als grondwater, zijn provincie, waterschap en gemeente hierbij betrokken. Het is nodig om voorafgaande aan het besluit over de ruilverkaveling afspraken vast te leggen over het toekomstig waterbeheer,

Naar de mening van de Commissie bieden de inventarisatierapporten, met name die van O. de Bruyn², voldoende bouwstenen voor het opstellen van dergelijke schema's.

Uit het evaluatierapport blijkt niet duidelijk dat van de beschikbare informatie over de fauna gebruik gemaakt is. Dit geldt met name voor de ruimtelijke relaties tussen ecotopen. Het ware bijvoorbeeld wenselijk geweest de keuze voor bestemmingen en voor veranderingen in landschapselementen toe te lichten met kwantitatieve gegevens over de verspreiding van belangrijke diersoorten en hun (vermoedelijke) bewegingen.

De beschrijving van de ontwikkeling van het milieu kan gezien de bovenstaande opmerkingen niet compleet worden genoemd.

8. GEVOLGEN VOOR HET MILIEU

Het evaluatierapport is ten aanzien van de gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteiten en alternatieven niet volledig. Het evaluatierapport vermeldt consequent in hoeverre dat veroorzaakt wordt door een gebrek aan basisgegevens of wegens gebrek aan voorspellingsmethoden. De Commissie is echter van oordeel dat het ontbreken van een goede koppeling tussen de te verwachten vegetatieontwikkeling en de beschreven herinrichting van het hydrologisch systeem, vooral veroorzaakt wordt door het onvoldoende gebruik maken van bestaande kennis en ervaring op dit gebied. Dit blijkt ook bijvoorbeeld uit de beantwoording van de in tweede instantie gestelde vragen. De verstrekte antwoorden op de vraag wat het effect zou kunnen zijn van een gedeeltelijke verwijdering van de organische toplaag voor de te ontwikkelen natuurwaarden, wijzen erop dat men niet goed voor ogen heeft hoe deze maatregelen in de praktijk doorgaans worden uitgevoerd (plaggen hoeft niet meteen de vormen van een ontgroning aan te nemen met omvangrijke hydrologische consequenties). Er wordt niet aangegeven hoe dergelijke inrichtingsmaatregelen aangewend zouden kunnen worden bij het optimaliseren en spreiden van risico's bij een dergelijk natuurregeneratieproject. De poging tot voorspelling in die richting zijn weinig geslaagd en niet gebaseerd op studie en interpretatie van de bestaande inventarisatiegegevens.

Het is begrijpelijk dat de effecten voor het milieu van de nog uit te voeren ruilverkaveling in veel gevallen nog niet zijn aan te geven omdat de realiseerbaarheid van bijvoorbeeld een optimale peilverhouding in het broekbos afhankelijk is van de nog te verwerven gronden. Deze onzekerheden worden in het evaluatierapport ook geconstateerd.

---

2 Aanvullende inventarisatie ruilverkaveling Rossum-Oost, drs. O. de Bruyn, Staatsbosbeheer, 1981.

De effecten van het plan en van de autonome ontwikkeling zijn globaal beschreven en bevatten veel onzekerheden. Zo wordt in het hoofdstuk over de effecten op het landschap een aantal malen gewezen op de rol van de fase van toedeling, waarbij men een aantal negatieve effecten hoopt te kunnen compenseren met het aanleggen van nieuwe elementen en beplantingen. De onzekerheden die door dit "uitstel" ontstaan, maken het moeilijk de effecten van het plan goed te beoordelen.

9. VERGELIJKING VAN DE ALTERNATIEVEN

De vergelijking van het plan met de autonome ontwikkeling is alleen kwalitatief, maar wel systematisch en evenwichtig. De gevraagde vergelijking van het plan en de alternatieven in het licht van de doelstelling ontbreekt. Op dit punt is ook de begeleidende notitie niet erg helder. Wat betreft de gevraagde vergelijking³ van het plan en de alternatieven met de normen en streefwaarden van het milieubeleid heeft de Commissie vraagtekens bij de samenhang tussen de planologische uitgangspunten van het streekplan Twente en het ruilverkavelingsplan. In het streekplan worden verschillende prioriteiten aangegeven voor de verschillende deelgebieden. Zo ligt in landelijk gebied type 4 het bevorderen van de ontwikkeling van natuur en landschap voor de hand, terwijl in type 3 gebied eenzelfde uitgangspunt wordt nagestreefd, waarbij ook agrarische ontwikkeling mogelijk is, voorzover deze niet strijdig is met de ontwikkeling van natuur en landschap.

De uitwerking van deze uitgangspunten in het plan is niet geheel consistent, zonder dat het wordt aangegeven en/of gemotiveerd. Zo wordt ten aanzien van de waterbeheersing op blz. 23 van het voorontwerpplan een beperkte verlaging van de grondwaterstand ter verbetering van de detailontwatering voor type 3 gebieden voor mogelijk gehouden, zo nodig gepaard gaand met extra maatregelen voor natuurgebieden⁴. Uit het plan blijkt dat ook in type 3 gebied grondwaterstandsverlagingen van meer dan 10 cm voor zullen komen. Of en hoe deze verlagingen gepaard gaan met maatregelen voor aanwezige natuurgebieden is niet duidelijk.

Er zullen bij de ruilverkaveling houtwallen, steilranden en eenmansesjes verdwijnen (p. 45, paragraaf 7.4.2. evaluatierapport). Dergelijke elementen liggen ook in type 3 gebieden. Gesteld wordt, dat als de toedeling het mogelijk maakt, nieuwe beplantingen ter compensatie zullen worden aangelegd. Dat het hier zou gaan om een agrarische ontwikkeling, die niet strijdig is met natuur en landschap (doelstelling type 3 gebied), wordt betwijfeld.

---

4 Zie ook de aanbevelingen van de Commissie, nr. 39.

5 Overigens is niet duidelijk of de teksten onder het kopje "planologische bepalingen" in hoofdstuk 4 van het voorontwerpplan afkomstig zijn uit het streekplan of dat het een interpretatie daarvan betreft.

BIJLAGEN

bij het toetsingsrapport van het
evaluatierapport (HELP) van de
Ruilverkaveling Rossum-Oost (Ov.)

bijlagen 1 t/m 6

BIJLAGE 1

Ministerie van Landbouw en Visserij

Directoraat-Generaal Landelijke Gebieden en Kwaliteitszorg

Directie Natuur, Milieu en Faunabeheer

Kopie voor
drs. J.J. de Ruiter
Kamer 3515

Handwritten notes and signatures

AAN
de Evaluatiecommissie
Wet Algemene Bepalingen
Milieuhygiëne,
Postbus 450,
2260 MN LEIDSCHENDAM.

landbouw en visserij

	Commissie voor de milieu-effectrapportage
Ingekomen:	27-0-86
Nr:	343-86
Dossier:	128-16

uw brief van

uw kenmerk

ons kenmerk

datum

NMF/M-86-2360
door kiesnummer

28 juli 1986
bijlagen

onderwerp

Landinrichting
m.e.r.

Ministerie van Landbouw
en Visserij
Bevallenhuusweg 73
Postadres
Postbus 26401
2500 BK 's-Gravenhage
Centraal 070 79 39 11
Telefoonnummer
070 79 36 00
Telegramadres Landvis
Telefaxnummer 32040 Landvis

In een brief d.d. 4 november 1985 heb ik mede namens de
Staatssecretaris van Landbouw en Visserij en mijn ambtgenoot van
Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer de
Tweede Kamer het oordeel van de Regering doen toekomen met betrek-
king tot de motie van Noord, ingediend bij de behandeling door
de Tweede Kamer van het wetsvoorstel inzake milieu-effectrapportage
(1985-1986, 16814 nr. 32). In deze brief heb ik zowel aan de Com-
missie voor de m.e.r. (Cmer) als aan de Evaluatie Commissie Wet
Algemene Bepalingen Milieuhygiëne (ECW) een rol toebedeeld.

In Uw brief d.d. 30 november vroeg U aan mijn ambtgenoot van VROM
om verduidelijking. Mede namens mijn ambtgenoot verzoek ik Uw com-
missie de toepassing van de HELP-methode in het kader van de land-
inrichtingsprocedure te willen bezien tegen de achtergrond van
de doelstellingen van de m.e.r. zoals verwoord in de considerans
van de wettelijke m.e.r.-regeling.

Voorts verzoek ik U Uw bevindingen aan ons te rapporteren tezamen
met de resultaten van de evaluatie van de m.e.r.-regeling.

Als basis voor Uw werkzaamheden zult U gebruik kunnen maken van
de volgende landinrichtingsprojecten:
Baarderadeel, Doniawerstal, Buitenpost-Twijzel, Roden-Norg,
Rossum-Oost, Rouveen, Groesbeek, Amstelland, Bodegraven-Noord,
Krimpenerwaard, Baarle-Nassau, Coirle, Melderslo (projecten genoemd
in voorontwerp a.m.v.b., T.K. 1983-84, 16814 nr. 7, blz. 1207).

- Voor -

BIJLAGE 2

MINISTERIE VAN LANDBOUW EN VISSERIJ

DIRECTORAAT-GENERAAL LANDELIJKE GEBIEDEN EN KWALITEITSZORG

DIRECTIE NATUUR, MILIEU EN FAUNABEHEER

Bezoekadres: Prins Clauslaan 6, 's-Gravenhage
(bereikbaar met tram- en buslijnen via station Den Haag Centraal)

CORRESPONDENTIEADRES: POSTBUS 20401
2500 EK 'S-GRAVENHAGE
FACSIMILENUMMER 070-793600
TELEGRAMADRES: LANDVIS
TELEXNUMMER 32040 LAVINL
TELEFOONNUMMER 070-79 3637

	Commissie voor de milieu-effectrapportage
Ingekomen:	29 JAN. 1987
Nr.:	60/87
Uw kenmerk Dossier:	129-23
Uw brief van	

Onderwerp
HELP-rapporten

Voorzitter Commissie Milieu-
effectrapportage, Dr. Cohen
Postbus 2345
3500 GH UTRECHT

Ons kenmerk
NMF/M-87-331

Datum VERZ. 28 JAN. 1987

Bijlage(n)

Conform afspraak hierbij mijn kanttekeningen ten aanzien van de rol die NMF kan spelen bij de toetsing van de HELP-rapporten en mijn reactie op het memorandum "Toetsing van HELP-rapporten" van 21 oktober j.l.

Ik acht het van belang dat bij de toetsing van de HELP-rapporten de werkwijze van de m.e.r.-procedure zoveel mogelijk wordt benaderd en dat de daarbij van toepassing zijnde termijnen waar dat mogelijk is, worden aangehouden. De consultants van mijn directie zijn veelal - zij het in sterk uiteenlopende mate - betrokken bij het opstellen van onderdelen van de HELP-rapporten. Verantwoordelijkheid voor het HELP-rapport wordt echter gedragen door de landinrichtingsdienst. Ik acht het wel mogelijk dat in voorkomende gevallen de consultants van mijn directie, door tussenkomst van de directeur LK in de betreffende regio, uw commissie advies zouden kunnen uitbrengen binnen de daarvoor gestelde termijn als bijdrage aan de door uw commissie op te stellen toetsingsadviezen. Bij het memorandum wil ik de volgende opmerkingen plaatsen.

- De 13 projecten die genoemd zijn in de brief van de minister aan de Commissie Oosting zijn tot stand gekomen door de in de tekst genoemde selectiecriteria toe te passen op het voorbereidings-schema van de landinrichtingsprojecten. Sindsdien zijn nieuwe blokken aan het voorbereidingsprogramma toegevoegd, waarvan er mogelijk enkele eveneens voldoen aan genoemde criteria. Gezien de voorbereidingsduur van landinrichtingsplannen valt evenwel niet te verwachten dat van deze projecten in de komende drie jaar een voorontwerpplan met evaluatie gereed zal komen.

Verzoeken bij beantwoording ons kenmerk en datum te vermelden.

BIJLAGE 3

SAMENSTELLING VAN DE WERKGROEP VAN DE COMMISSIE VOOR DE MILIEU-EFFECTRAPPORTAGE

De werkgroep van de Commissie voor de milieu-effectrapportage die het onderhavige toetsingsrapport van het evaluatierapport (HELP) van de Ruilverkaveling Rossum-Oost (Ov.) heeft opgesteld, staat onder voorzitterschap van Dr. H. Cohen.

In de werkgroep hebben voorts zitting:

- prof.dr.ir. N. van Breemen, wonende te Wageningen
- dr. P.F.M. Opdam, wonende te Utrecht
- ir. P. Th. Schure, wonende te 's-Hertogenbosch
- dr. A.P. Grootjans, wonende te Groningen
- prof.drs. J.A.J. Vervloet, wonende te Bennekom

Drs. M. Buitenkamp treedt op als secretaris van de werkgroep.

Bij het opstellen van de aanbevelingen voor de inhoud van het HELP-rapport heeft prof.dr.ir. H.N. van Lier, wonende te Kesteren, eveneens deelgenomen aan de werkgroep.

BIJLAGE 4

AANBEVELINGEN VOOR HET HELP-RAPPORT VAN HET VOORONTWERPPLAN RUILVERKADELING ROSSUM-OOST

1. INLEIDING

Het concept-schetsontwerp en evaluatierapport voor de ruilverkaveling Rossum-Oost is in augustus 1987 uitgebracht door de Landinrichtingsdienst Overijssel. Dit schetsontwerp zal op grond van het evaluatierapport, van reacties van de betrokken partijen en nadere concretisering van de voorgenomen activiteiten, leiden tot een voorontwerpplan. Het voorontwerpplan zal ook voorzien worden van een evaluatierapport (HELP-rapport).

In het onderhavige advies geeft een werkgroep van de Commissie voor de milieu-effectrapportage (hierna "de Commissie") aanbevelingen voor de inhoud van het evaluatie-rapport van het voorontwerp-plan. Dit advies volgt de algemene richtlijnen voor de inhoud van een MER (art. 41 j van de wettelijke regeling). De aanbevelingen zijn uiteraard niet dwingend ten aanzien van het HELP-rapport. De toetsing van het evaluatierapport van het voorontwerp-plan door de Commissie zal gebaseerd worden op deze aanbevelingen.

2. VORM EN PRESENTATIE

- (1) Het HELP-rapport zal zodanig opgesteld moeten worden dat de gevolgen van de voorgenomen activiteiten en eventuele alternatieven begrijpelijk zijn voor alle betrokken partijen.
- (2) De beschrijving van het doel, de probleemstelling, de voorgenomen activiteiten, de alternatieven en de te nemen en genomen besluiten zijn zowel voor het voorontwerpplan als voor het HELP-rapport van belang. Het advies van de Commissie heeft betrekking op het HELP-rapport. In geval de voor het HELP-rapport gewenste informatie in het voorontwerpplan opgenomen is, kan het HELP-rapport volstaan met een verwijzing¹.

---

¹ Lees "in het HELP-rapport..." hierna als "In het HELP-rapport of in het voorontwerpplan, maar in het laatste geval met een verwijzing in het HELP-rapport naar de betreffende informatie in het voorontwerpplan".

4. DE VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN DE REDELIJKERWIJS IN BESCHOUWING TE NEMEN ALTERNATIEVEN

4.1 De voorgenomen activiteit

- (10) Het HELP-rapport dient een duidelijk en compleet overzicht (eventueel in de vorm van kaarten, tabellen en figuren) te geven van de voor het blok beoogde maatregelen en voorzieningen, die in het kader van de ruilverkaveling getroffen gaan worden. Dit geldt zowel voor de aan te leggen of te ontwikkelen elementen als voor de te verwijderen elementen.

4.2 De alternatieven

4.2.1 Het nul-alternatief of de autonome ontwikkeling

- (11) De te verwachten autonome ontwikkeling ³] van het gebied dient in het HELP-rapport beschreven te worden:
- De te verwachten ontwikkelingen in van belang zijnde sectoren zoals landbouw, openluchtrecreatie, natuur, milieu en landschapsbescherming.
  - De voorzieningen en maatregelen die plaatsvinden, indien de ruilverkaveling niet wordt uitgevoerd.
- (12) Aangegeven dient te worden voor welke termijn de te verwachten ontwikkelingen zullen gelden.
- (13) De onzekerheden en realiteitswaarde van de beschreven te verwachten ontwikkelingen dienen in het HELP-rapport besproken te worden.
- (14) Het HELP-rapport zal aan dienen te geven in hoeverre het nul-plus-alternatief als een reëel alternatief dan wel als een referentiekader voor het gehele plan moet worden beschouwd.

4.2.2 Het nul-plus-alternatief

Onder het nul-plus-alternatief worden de algemene maatschappelijke ontwikkelingen, de te nemen maatregelen en voorzieningen begrepen, welke plaats zouden vinden als de ruilverkaveling niet door zou gaan.

---

3 Onder "autonome ontwikkeling" wordt in landinrichtingsprojecten verstaan: de algemene maatschappelijke ontwikkelingen en de te nemen maatregelen die plaatsvinden als ruilverkaveling niet aangevraagd zou zijn. In dit advies wordt het begrip "nul-alternatief", dat gebruikt wordt bij de m.e.r., gelijkgesteld aan het begrip "autonome ontwikkeling".

5. TE NEMEN EN EERDER GENOMEN OVERHEIDSBESLUITEN

- (17) In het HELP-rapport dient vermeld te worden ten behoeve van welk besluit het HELP-rapport opgesteld wordt en door welke overheidsinstantie het besluit (uiteindelijk) genomen zal worden.
- (18) Voorts dient te worden aangegeven welke stappen en besluiten er door welke instanties in een latere fase van de landinrichtingsprocedure genomen moeten worden om het voornemen waarvoor het HELP-rapport opgesteld wordt uit te voeren. Het gaat hierbij in het bijzonder om die vervolgbesluiten waarbij effecten op natuur, milieu en landschap te verwachten zijn.
- (19) Tevens dient vermeld te worden welke terzake doende overheidsbesluiten en beleidsvoornemens⁴] invloed uitoefenen, beperkingen opleggen of randvoorwaarden stellen aan het plan en de autonome ontwikkeling.
- (20) Voor zover er van de verschillende wetten en plannen, nota's en structuurschema's afgeweken wordt, dient dit in het HELP-rapport gemotiveerd te worden en duidelijk te worden aangegeven.

6. BESTAANDE TOESTAND VAN HET MILIEU, ALSMEDE DE TE VERWACHTEN ONTWIKKELING VAN DAT MILIEU

- (21) Onder "milieu" worden zowel biotische als abiotische en cultuurhistorische kenmerken begrepen. Een beschrijving van de abiotische situatie kan als basis dienen voor de biotische en cultuurhistorische aspecten van het gebied.
- (22) Het HELP-rapport behoort een beschrijving te bevatten van de bestaande toestand van het milieu en de te verwachten ontwikkelingen van het milieu, voorzover deze beïnvloed worden door de voorgenomen activiteiten.

---

4 Er kan gedacht worden aan:
Wetten en regelingen: Landinrichtingswet, Grondwaterwet, Boswet, Natuurschoonwet, Natuurbeschermingswet, Wet op de waterhuishouding (in voorbereiding), Regeling beperking intensieve varkens- en pluimveehouderij, Meststoffenwet, Wet verontreiniging oppervlaktewater, Wet bodembescherming, Wet beheer landbouwgronden (in voorbereiding), Hinderwet, ecologische richtlijnen.
Structuurschema's: structuurschema Landinrichting, structuurschema Natuur en Landschapsbehoud, structuurschema Openluchtrecreatie.
Beleidsnota's: IMP milieubeheer, Nota betreffende de relatie landbouw en natuur- en landschapsbehoud (de "Relatienota"), Nota landelijke gebieden, Meerjarenplan bosbouw.
Provinciale en gemeentelijke plannen: Streekplan, Bestemmingsplannen buitengebied, Provinciaal grondwaterplan, Provinciaal waterkwaliteitsplan, Provinciale verordeningen m.b.t. milieu, Besluiten waterschap-zuiveringsschap.

Bij de beschrijving van de cultuurhistorische aspecten dient aandacht te worden besteed aan de ontginningsgeschiedenis. Voorts moet worden gerefereerd aan de landelijke zeldzaamheid van landschapstypen, voor zover die kan worden afgemeten aan kenmerken van aardwetenschappelijke componenten, van vegetatie, fauna of cultuurhistorie.

De interne samenhang van de verschillende componenten (reliëf, grondwater, oppervlaktewater, bodem, vegetatie, fauna, cultuurhistorie en landschapsbeeld) van een deelgebied als ook de samenhang tussen de verschillende deelgebieden dienen aan bod te komen. Op dit niveau kunnen ook de relaties met de fauna besproken worden, bijvoorbeeld de wijze waarop de dichtheid en onderlinge rangschikking van houtwallen en bosjes samenhangt met het voorkomen van vogels en zoogdieren.

Aan bod dienen te komen de relaties tussen populaties van verschillende deelgebieden en zo nodig ook relaties met populaties in gebieden buiten het ruilverkavelingsblok.

C.
(27)

Tenslotte zijn binnen deelgebieden **kleine eenheden** (ecotopen, landschapselementen) te onderscheiden. Het lokale hydrologische regime en de bodem vormen de belangrijkste kenmerken van dit schaalniveau. Het gaat hierbij vooral om bijzondere natuurwaarden (flora, fauna, aardwetenschappelijke waarden), zoals bijvoorbeeld een elzenbroekbos binnen het Broekenlandschap, het reservaat de Vogelpoel, de bermen langs het Kanaal Almelo-Nordhorn etc.

Van de vegetatie dient op dit niveau in ieder geval de verspreiding van de verschillende vegetatietypen te worden aangegeven en ook of deze vegetatietypen goed ontwikkeld, dan wel reeds aangetast zijn door bestaande ingrepen in het landschap.

Voor waardevolle diersoorten dient te worden aangegeven in welke mate het voorkomen afhankelijk is van:

- kenmerken van de begroeiing, in het bijzonder de vegetatiestructuur en van abiotische omstandigheden, met name oppervlaktewater,
- de oppervlakte van het element,
- de relaties met het omringende cultuurgebied en het daar uitgevoerde beheer,
- verbindingbanen met populaties elders in het blok of er buiten.

In het geval van natuurregeneratie dient op basis van oude gegevens en referenties uit de omgeving een successieschema opgesteld te worden, waarbij aangegeven dient te worden welke stadia voor regeneratie in aanmerking komen en welke natuurwaarden daarbij ontwikkeld kunnen worden.

De formele en functionele karakteristieken die historisch-landschappelijke informatie verschaffen, alsook de landschapsvisuele aspecten dienen besproken te worden.

Een inventarisatie van bestaande relictten van individuele landschapselementen is gewenst. De (ruimtelijke) samenhang van dergelijke relictten met biotische en abiotische kenmerken (met name bodem, reliëf en flora) alsook met andere relictten is daarbij van belang. Tevens

Gedacht kan worden aan:

	directe verandering	indirecte verandering
<i>Ontsluiting</i>	<ul style="list-style-type: none"> *aanleg/verwijdering wegen *verbreding/verharding wegen- *verandering wegenpatroon 	<ul style="list-style-type: none"> *verandering gebruiksintensiteit wegen *verdwijnen/verschijnen bermen *verandering bermbeheer
<i>Waterbeheersing</i>	<ul style="list-style-type: none"> *wateraanvoer *wijziging afwatering *peilverlaging/-verhoging *aanleg schouwpaden *berekening uit grond- en oppervlaktewater 	<ul style="list-style-type: none"> *verandering waterkwaliteit *verandering waterstanden *verandering gebruiksintensiteit bodem
<i>Verkaveling</i>	<ul style="list-style-type: none"> *samenvoegen kavels *verdwijnen landschapselementen *egaliseren 	<ul style="list-style-type: none"> *verandering gebruiksintensiteit bodem
<i>Functieverandering</i> Natuurgebied Verwevingsgebied Agrar. bestemming Recr.bestemming	<ul style="list-style-type: none"> *bescherming natuurwaarden *beperkte agrarische inrichting *betreding *verstoring 	<ul style="list-style-type: none"> *verandering gebruiksintensiteit bodem
<i>Landschapsbouw</i>	<ul style="list-style-type: none"> *aanleg nieuwe landschaps-elementen 	<ul style="list-style-type: none"> *afbraak/herstel oorspronkelijk landschap *ontwikkeling nieuw landschap
<i>Boerderijverpl.</i>	<ul style="list-style-type: none"> *verdwijnen open ruimte *aanleg bermbeplanting 	<ul style="list-style-type: none"> *verandering gebruiksintensiteit bodem

(33)

Uiteraard hoeven deze effecten alleen op die schaalniveaus beschreven te worden, voor zover een aanmerkelijk effect op natuur, milieu en landschap kan worden verwacht. Zowel positieve als negatieve effecten dienen beschreven te worden.

- (35) Effecten op het milieu in een deelgebied, die indirect effecten op andere binnen of buiten de ruilverkaveling gelegen deelgebieden kunnen hebben, dienen ook aangegeven te worden.
- (36) In het voorontwerp-plan zijn voorzieningen opgenomen die pas in de uitvoeringsfase gelokaliseerd worden, zoals de toedeling van gronden, de kavelaanvaardingswerken en de kavelinrichtingswerken.
In het HELP-rapport moet aan bod komen of er voldoende duidelijkheid bestaat over de omvang en de aard van niet-gelokaliseerde voorzieningen. De effecten van dergelijke voorzieningen op flora, fauna, water, bodem, lucht en cultuurhistorie en landschapsbeeld dienen op zijn minst in algemene, globale termen besproken te worden in het HELP-rapport.
- (37) Bij de effectbeschrijving dient aangegeven te worden op grond waarvan men het effect van de veranderingen voorspelt. Onzekerheden in de voorspelling die hier uit voortkomen dienen duidelijk te worden aangegeven.

8. DE VERGELIJKING VAN DE ONTWIKKELING VAN HET MILIEU ZONDER EN MET DE UITVOERING VAN HET PLAN

- (38) In het HELP-rapport dient een vergelijking gegeven te worden van de gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit en de varianten, met die van de autonome ontwikkeling.
- (39) Hierbij dienen de normen en streefwaarden van het milieubeleid te worden betrokken.
In een HELP-rapport wordt het rendement van een plan berekend. Bij de vergelijking van de voorgenomen activiteit, de varianten daarin en het nul-alternatief, kunnen de financiële aspecten worden besproken, om de realiteitswaarde van de verschillende alternatieven te vergroten.
- (40) Tevens is van belang aan te geven in hoeverre en in welke mate de doelstellingen ten aanzien van de verschillende belangen worden verwezenlijkt.

9. OVERZICHT VAN LEEMTEN IN KENNIS EN INFORMATIE

- (41) Een overzicht van de leemten in kennis en informatie die tot onvolledigheid en onduidelijkheid leiden moeten in het HELP-rapport worden opgesomd, alsmede de redenen waarom deze leemten zijn blijven bestaan. Daarnaast dienen vermeld te worden:
- (42) - onzekerheden en onnauwkeurigheden in de gebruikte voorspellingsmethoden en invoergegevens,
- andere kwalitatieve en kwantitatieve onzekerheden met betrekking tot milieugevolgen op korte en langere termijn,

BIJLAGE 5

commissie voor de milieu-effectrapportage

Ir. H.R.M. Mentink,
Inspecteur Onderzoek
Landinrichtingsdienst
Postbus 20021
3502 LA Utrecht

uw kenmerk
L88-41088
onderwerp
Toetsing HELP-rapport
Rossum-Oost

uw brief
26 oktober 1988

ons kenmerk
U 67-89/Bu/ao/156-88
Utrecht,
17 januari 1989

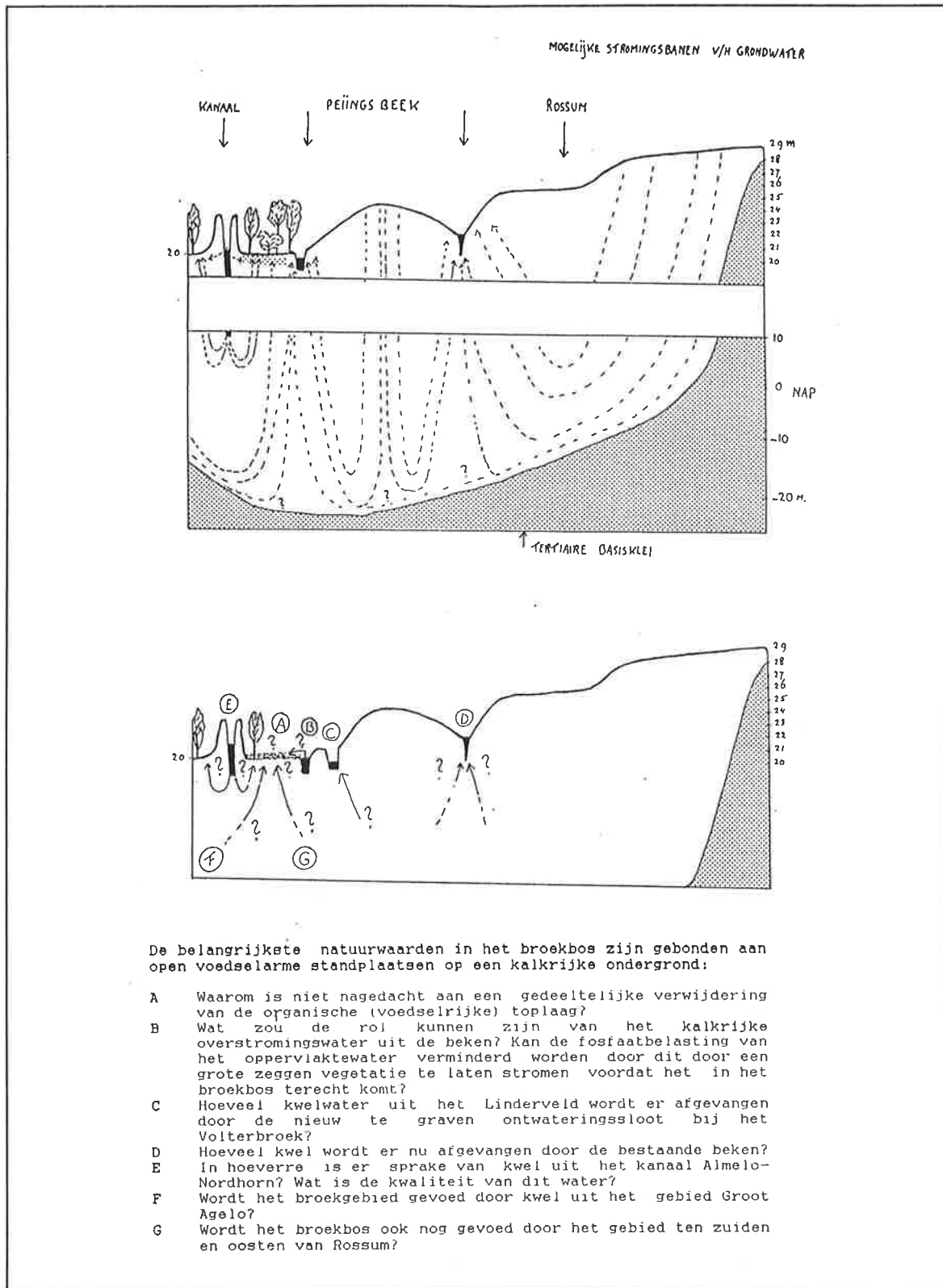
Geachte heer Mentink,

Naar aanleiding van Uw bovenvermelde brief stelt de Commissie voor de milieu-effectrapportage momenteel een toetsingsrapport op over het evaluatierapport behorende bij het voorontwerp-plan voor ruilverkaveling Rossum-Oost. Bij de behandeling is de Commissie een vraagstuk tegengekomen dat zij graag met u wil bespreken alvorens tot de afronding van het toetsingsrapport te komen.

Om de gevolgen voor het milieu naar waarde te kunnen schatten is inzicht nodig in de veranderingen die ontstaan in het hydrologisch systeem van het gebied als gevolg van het landinrichtingsplan en het toekomstig waterbeheer. De volgende vragen zullen daarvoor beantwoord moeten worden:

- Hoeveel kwelwater uit het Linderveld zal worden afgevangen door de nieuw te graven ontwateringssloot (vóór het broekbosgebied langs) bij het Voltherbroek? En welke invloed heeft dat op de natuurontwikkeling?
- Op welke wijze zou de kwelcomponent in het broekbosgebied versterkt kunnen worden door een beheer dat gericht is op het conserveren van water in de voedingsgebieden?
- In hoeverre bestaat de mogelijkheid, dat een verhoging van het stuwpeil de aantasting van de natuurwaarden in het broekbosgebied zal vergroten?
- Wat zou de rol kunnen zijn van het kalkrijke overstromingswater uit de beken? Is het mogelijk de fosfaatbelasting van het oppervlaktewater te verminderen door dit door een bufferzone met een vegetatie van grote zeggen te laten stromen voordat het in het broekbosgebied terecht komt?
- Wat kan het effect zijn van een gedeeltelijke verwijdering van de organische (voedselrijke) toplaag voor de te ontwikkelen natuurwaarden in het broekbosgebied?

Secretariaat : Mariaplaats 3^e, 3511 LH Utrecht, Telefoon 030 - 33 14 43
Correspondentieadres : Postbus 2345, 3500 GH Utrecht, Telefax 030 - 33 12 95

BIJLAGE 6

ALGEMENE INHOUDELIJKE EN PROCEDURELE VERSCHILLEN TUSSEN HELP EN M.E.R.

1. Inleiding

De Commissie heeft gemeend aan de algemene inhoudelijke en procedurele verschillpunten tussen HELP en milieu-effectrapportage een aparte beschouwing te moeten wijden, aangezien deze verschillen consequenties hebben voor de wijze waarop de toetsing van de HELP-rapporten is uitgevoerd. De verschillpunten zijn ontleend zowel aan literatuurgegevens (zie bijgevoegde literatuurlijst) als aan de ervaringen met de toetsingen van de HELP-rapporten voor de ruilverkavelingen Melderslo en Rossum-Oost. Deze notitie zal bijgesteld worden naar aanleiding van ervaringen bij de toetsing van volgende projecten.

Voor de toetsing van de HELP-rapporten door de Commissie m.e.r. is gevraagd naar een inhoudelijke vergelijking met de m.e.r.-procedure. De Evaluatie Commissie Wet algemene bepalingen milieuhygiëne (ECW), is gevraagd een vergelijking van de beide procedures uit te voeren. Dat in deze notitie desondanks aandacht wordt besteed aan procedurele aspecten, heeft te maken met de ervaringen van de Commissie m.e.r. tot nu toe. Een deel van de opmerkingen van de Commissie over de HELP-rapporten is namelijk terug te voeren op procedurele verschillen tussen HELP en m.e.r.

De Commissie heeft bij de beoordeling van het HELP-rapport 'Melderslo', allereerst voor zichzelf een toetsingskader opgesteld, zoals zij die zou hebben gegeven voor een MER over een ruilverkaveling. Aan de hand van dit interne toetsingskader is het HELP-rapport ruilverkaveling Melderslo beoordeeld.

Voor het HELP-rapport behorende bij het voorontwerp-plan ruilverkaveling Rossum-Oost heeft de Commissie vooraf aanbevelingen voor de inhoud opgesteld. Deze aanbevelingen zijn vervolgens door de Landinrichtingsdienst gebruikt bij het opstellen van het betreffende evaluatierapport. De Commissie heeft vervolgens het evaluatierapport en de door de Landinrichtingsdienst opgestelde "notitie naar aanleiding van de aanbevelingen van de Commissie milieu-effectrapportage voor de inhoud van het HELP-rapport" te zamen getoetst aan de aanbevelingen. Deze werkwijze vertoont een zeer grote overeenkomst met de procedure van milieu-effectrapportage.

In deze notitie dienen de verschillende termen en begrippen als volgt te worden gelezen en geïnterpreteerd.

Inspraak en advies over de inhoud van het op te stellen evaluatierapport

Bij milieu-effectrapportage stelt de initiatiefnemer een zogeheten "startnotitie" op, waarin in grote lijnen is aangegeven wat de voorgenomen activiteit inhoudt¹.

In de vooroverlegfase worden de onafhankelijke Commissie voor de milieu-effectrapportage en de wettelijke adviseurs in de gelegenheid gesteld advies te geven over de inhoud van het MER, de zogenoemde richtlijnen. Verder kan een ieder gedurende een bepaalde inspraaktermijn wensen kenbaar maken over de gegevens die verzameld zouden moeten worden voor het MER. Het bevoegd gezag (bijv. Gedeputeerde Staten) stelt vervolgens de richtlijnen vast. Het per project opstellen van richtlijnen vooraf zorgt ervoor dat duidelijk wordt welke aspecten aan bod moeten komen in het MER en dat de informatie zoveel mogelijk op de hoofdzaken resp. het gebied zal worden toegespitst.

De HELP-methode voor de evaluatie van Landinrichtingsprojecten, is vastgesteld door de Centrale Landinrichtings Commissie (CLC). De minister van Landbouw en Visserij heeft de toepassing voor alle landinrichtingsprojecten verplicht gesteld. De richtlijnen voor de evaluatie van landinrichtingsprojecten zijn algemeen van karakter. Wat er in het betreffende HELP-rapport aan de orde komt, wordt, naast de algemene richtlijnen, vooral door de opstellers bepaald. Daarnaast vindt bij elk project informeel vooroverleg plaats tussen de Landinrichtingsdienst en NMF over de inhoud van het natuureffectrapport, een van de onderdelen van het HELP-rapport. De Natuurwetenschappelijke Commissie (NWC), de Directie Bos- en Landschapsbouw en het Consulentschap Openluchtrecreatie en de Provinciale Raad voor de Bedrijfsontwikkeling (landbouw) geven een advies over het op te stellen landinrichtingsplan. De inhoud van het HELP-rapport is daarbij nog niet aan de orde. In geformaliseerd vooroverleg en openbare inspraakmogelijkheden over de inhoud van het op te stellen HELP-rapport, zoals bij milieu-effectrapportage, is niet voorzien.

De totstandkoming en de toetsing van het evaluatierapport

Het MER wordt door de initiatiefnemer opgesteld en ingediend bij het bevoegd gezag. Het bevoegd gezag beraadt zich vervolgens over de aanvaardbaarheid van het MER. Als het MER goed genoeg is om gebruikt te worden voor de verdere besluitvorming is de rol van de initiatiefnemer beëindigd en neemt bevoegd gezag de verantwoordelijkheid voor het MER over. Dan wordt het MER in inspraak gebracht. De Commissie voor de milieu-effectrapportage toetst het rapport op volledigheid en juistheid en aan de vastgestelde richtlijnen. De inspraakreacties moeten door de Commissie bij de toetsing worden betrokken. De toetsing door de Commissie geschiedt wederom door onafhankelijke deskundigen.

---

1 Volgens het Besluit Startnotitie Milieu-effectrapportage van 28 juli 1987, Staatscourant 154 van 13 augustus 1987.

hetgeen is overwogen ten aanzien van de in het MER naar voren gebrachte alternatieven, de milieugevolgen van de voorgenomen activiteit en de opmerkingen die over het MER door insprekers en de Commissie m.e.r. gemaakt zijn. Daarmee heeft het MER een wettelijk vastgelegde betekenis bij de besluitvorming.

De Landinrichtingswet vereist een effectbeschrijving. Een verplichting om aan te geven hoe met deze effectbeschrijving bij het besluit rekening is gehouden is, in de Landinrichtingswet niet opgenomen. De HELP vervult enerzijds een interne functie bij het plan-evaluerend ontwerpen, anderzijds heeft zij een externe functie door een verantwoording te geven van de door de overheid in een project te investeren middelen.

Conclusie

Belangrijke verschillen tussen de evaluatie van landinrichtingsprojecten en milieu-effectrapportage betreffen de wettelijk vastgelegde betekenis van de rapporten bij de besluitvorming, de openbaarheid in de procedure en de rol van een onafhankelijke Commissie (de "second opinion").

Het bevoegd gezag is verplicht de in en rond het MER gemaakte opmerkingen bij de besluitvorming te betrekken. Door de grotere openheid en de wettelijk vastgelegde procedures en inhoud bij milieu-effectrapportage heeft de wetgever beoogd garanties te scheppen voor een volwaardige plaats voor het milieu in het besluitvormingsproces².

3. Inhoudelijke verschillen

Hieronder worden de belangrijkste inhoudelijke verschilpunten aangegeven. Daarbij wordt de volgorde van de wettelijke vereisten voor de inhoud van een MER op grond van art. 41j Wabm aangehouden. Wanneer bij de onderstaande vergelijking gesproken wordt van informatie, die het HELP-rapport zou moeten bevatten, wordt tevens bedoeld de informatie in het voorontwerp-plan.

Doelstellingen

In het landinrichtingsplan worden de overheidsdoelstellingen uit het Structuurschema Landinrichting aangegeven. Het betreft meervoudige doelstellingen. Doelstellingen waarop het landinrichtingsproject onbedoeld effect heeft, moeten ook worden genoemd. Doelstellingen uit het Structuurschema Natuur- en Landschapsbehoud zijn daarvan een voorbeeld. Andere nota's, plannen, richtlijnen of aanwijzingen die op het gebied betrekking hebben kunnen ook aan de orde worden gesteld. Voorbeelden zijn het streekplan en de relatienota. Gebiedsspecifieke doelstellingen hoeven niet te worden opgenomen.

---

2 Zie de considerans van de Wet van 23 april 1986, houdende uitbreiding van de Wet algemene bepalingen milieuhygiëne (Regelen met betrekking tot milieu-effectrapportage), Staatsblad 1986, nr. 211.

eenvoudige maatregelen en voorzieningen getroffen worden om bestaande knelpunten op te lossen.

De begrenzing van de alternatieven die in het MER dienen te worden uitgewerkt, wordt in de wet aangegeven met de formulering "redelijkerwijs in beschouwing te nemen". Hiermee wordt bedoeld dat ook voor de alternatieven moet gelden dat het doel van het voornemen kan worden verwezenlijkt cq de problemen kunnen worden opgelost. De Commissie geeft in haar advies voor richtlijnen aan in welke richting de alternatieven gezocht kunnen worden. Met name ten aanzien van het meest milieuvriendelijke alternatief geeft de Commissie vaak een aantal overwegingen of uitgangspunten welke bij het verder uitwerken van dit alternatief betrokken zouden moeten worden. De initiatiefnemer moet in het MER de verschillende alternatieven verder uitwerken tot volwaardige alternatieven, beschreven met dezelfde mate van detail als de voorgenomen activiteit. Het alternatief met de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming van het milieu garandeert een volwaardig, reëel alternatief en moet betrokken worden bij de besluitvorming. Het is aan bevoegd gezag te bepalen welk alternatief uiteindelijk gerealiseerd zal worden.

In het HELP-rapport moet een beschrijving van de huidige situatie en van de zogenaamde autonome ontwikkeling van het gebied worden opgenomen. De autonome ontwikkeling wil zeggen die ontwikkeling waarbij geen ingrepen in landinrichtingsverband plaatsvinden, maar waarbij werken kunnen plaatsvinden. De autonome ontwikkeling moet voor een termijn van 30 jaar worden beschreven.

In het HELP-rapport wordt, evenals bij milieu-effectrapportage, de autonome ontwikkeling en de beschrijving van de huidige situatie als referentiekader gebruikt bij de plan-alternatieven.

In het HELP-rapport wordt de autonome ontwikkeling per facet (natuur, landschap, economie) behandeld waardoor het referentiekader per facet functioneert. De gevolgen van het plan en effecten worden in het HELP-rapport direkt gekoppeld aan de beschrijving van de autonome ontwikkeling. In een MER worden deze zaken uit elkaar gehouden.

Het voorontwerp-plan kan meer dan één plan-alternatief bevatten. Vanwege de methode van plan-evaluerend ontwerpen, dat bij landinrichting wordt toegepast, komt dat zelden voor. In de voorbereiding van de planvorming kunnen verschillende alternatieven, waaronder milieuvriendelijke alternatieven, bestudeerd worden. Naarmate de voorbereiding vordert zullen er alternatieven afvallen, welke niet haalbaar/wenselijk blijken te zijn. Zo wordt al evaluerend gekomen tot het uiteindelijke plan. Het is mogelijk dat dit plan verscheidene alternatieven bevat. Vaak is er in een vrij vroeg stadium al overeenstemming over de oplossingsrichting, waardoor de kans op reële en uitgewerkte alternatieven, die afwijken van de oplossingsrichting, in het uiteindelijke plan afneemt³].

In een HELP-rapport hoeft niet te worden gemotiveerd, waarom bepaalde alternatieven afgevallen zijn. De afwegingen welke leiden tot het uiteindelijke plan vormen geen onderdeel van de besluitvorming. De Landinrichtingscommissie besluit welk alternatief uiteindelijk als voorgenomen activiteit gepresenteerd wordt in het plan.

---

3 Met toepassing van de BASALT-methode, waarbij systematisch alternatieven worden ontwikkeld, kan dit mogelijk verbeteren. De Commissie heeft bij de toetsing van de HELP-rapporten Melderslo en Rossum-Oost hiermee geen ervaring op kunnen doen.

a. Beschrijving van de effecten op de natuur

Met de HELP-methode is een dusdanige praktijkervaring opgebouwd, die in combinatie met het toezicht van de Centrale Directie (afd. Biologisch Onderzoek) tot een zekere uniformiteit leidt. In deze praktijk wordt bij het onderdeel Natuurevaluatie aan de hand van het NWC-advies in overleg met NMF vooraf bepaald aan welke aspecten van de natuur aandacht zal moeten worden besteed.

In de beschrijving van de HELP-methode wordt aangegeven dat ook de potentiële waarden van het gebied betrokken moeten worden bij de evaluatie van de effecten. In de methode voor de beschrijving van effecten op natuur en landschap is ervan weinig terug te vinden. Alleen door het opstellen van een landschapsplan wordt hieraan tegemoet gekomen.

b. Beschrijving van de effecten op het landschap

In het kader van de landinrichting wordt een landschapsplan ontwikkeld. In een HELP-rapport wordt veel aandacht aan het landschap besteed. Afhankelijk van het gestelde in de richtlijnen zal ook in een MER aandacht aan het landschap besteed moeten worden. Op dit punt hoeft er geen verschil tussen een HELP-rapport en een MER te bestaan.

c. Beschrijving van de effecten op water, bodem en lucht

Het eindrapport van de Werkgroep Water, Bodem en Lucht (WWBL) 'Voorspelling van de gevolgen van landinrichting voor water, bodem en lucht' (1987) bevat richtlijnen voor de beschrijving van deze effecten in het HELP-rapport. Deze richtlijnen zijn overgenomen door de CLC en zullen een vast onderdeel van de HELP-rapporten gaan vormen. De beschrijving van de effecten op water, bodem en lucht werd tot nu toe gebaseerd op tussentijdse rapporten van bovengenoemde werkgroep.

Een beschrijving van de geohydrologische situatie conform de richtlijnen uit het eindrapport van de WWBL geeft een goede basis voor een beschrijving van de effecten op de landschapsoecologische relaties. De koppeling tussen de abiotische situatie en de biotische factoren kan worden bevorderd door de suggestie van de WWBL over te nemen om in het HELP-rapport de effectbeschrijving van water, bodem en lucht voorafgaand aan alle andere effectbeschrijvingen op te nemen.

In het genoemde rapport wordt weinig aandacht besteed aan mogelijke andere milieu-effecten van landinrichting, zoals geluidhinder, stankoverlast en luchtverontreiniging.

Afhankelijk van het gestelde in de richtlijnen zal ook in een MER aandacht aan water, bodem, geluidhinder, stankoverlast en lucht besteed moeten worden.

d. Beschrijving van de effecten op economische en sociale omstandigheden

Milieu-effectrapportage besteedt vrijwel geen aandacht aan de beschrijving van economische en sociale effecten. Deze effecten worden wel gesignaleerd maar niet verder uitgewerkt, behalve als zij weer indirect van invloed zijn op het milieu (bijvoorbeeld effecten van secundaire activiteiten die ontstaan als gevolg van de uitvoering van de voorgenomen activiteit). In een MER kunnen zowel globale kostenaspecten van de alternatieven worden beschreven alsook de gevolgen voor de bedrijfsvoering, als deze van directe betekenis zijn voor de milieu-aspecten (b.v. tariefstelling).

het daaropvolgende beheer kan daardoor op gaan treden. Met name bij het beheer van natuurgebieden, waarvoor in het kader van de landinrichting diverse maatregelen getroffen zijn, kan dit probleem zich voordoen.

Samenvatting van het evaluatierapport

Het HELP-rapport moet een schematisch overzicht bevatten van de voor de besluitvorming relevante maatregelen, kosten en effecten van het plan. Ook een MER moet voorzien zijn van een samenvatting. Op dit punt hoeven geen verschillen te bestaan.

Vorm en presentatie

Zowel HELP-rapport als MER dienen duidelijk als zodanig herkenbaar te zijn en in een voor een breder publiek toegankelijke taal geschreven te zijn.

4. Conclusie

De vergelijking tussen de HELP en de milieu-effectrapportage laat ter zake doende procedurele verschillen zien. De milieu-effectrapportage heeft expliciet als doel het milieu een volwaardige plaats in de besluitvorming te geven. Daartoe zijn allerlei procedurele voorzieningen getroffen, die de openbaarheid en de kwaliteit van de rapportage moeten waarborgen en die het bevoegd gezag verplichten te verantwoorden op welke wijze het milieu-aspect heeft meegespeeld in de besluitvorming. De kwaliteit van het MER wordt door een onafhankelijke commissie van deskundigen beoordeeld.

Bij de inhoudelijke vergelijking van HELP-rapport en MER is het ontbreken van verschillende soorten van alternatieven van grote betekenis. Met name het verplicht uitwerken van een meest milieuvriendelijk alternatief maakt dat bij milieu-effectrapportage volwaardig aandacht besteed moet worden aan het milieu-belang. Het niet weergeven van gebiedsspecifieke doelstellingen voor het landinrichtingsplan maakt dat bij het evalueren van het plan in het HELP-rapport een referentiekader gemist wordt.

Ten aanzien van de beschrijving van de effecten van de voorgenomen activiteit hoeven er tussen HELP en m.e.r. geen verschillen te bestaan.